

יום ה' י"ח תשרי תשע"ו - (י"ט כ' תשרי חזרה שישי שב"ק)

באר הגולה 146

הלכות תפלין סימן מד מה

סודר ינלא היתה (ב) עמו אשה (ג) *ישן בהם (ד) שנת (ה) צראי. וכיצד הוא עושה, מניח ראשו (ה) בין ברכיו והוא יושב וישן. יהיו תפלין ברוכין בידו (ו) מחר לישן בהם אפלו שנת קבע, וינאם אוהזן בידו וינאם ברוכין בידו, (ז) אסור לישן בהם אפלו שנת (ח) צראי: הגה ודוקא קשאסון בלא גרסתא, אכל בגרסתא (ח) בקל ענין (א) שרי (כ"י בשם הניטור):

מה דין תפלין בבית הקברות ובבית המרחץ, ובו ב' סעיפים:

א *אסור לפגס (א) בבית הקברות או (ב) בתוך ארבע אמות של (ג) מן התפלין בראשו משום 'לעג לרש'. וינאם הם מכסים (ד) (א) מחר: ב' בבית (ג) המרחץ, (ד) בית החיצון שקל העומדים בו

א בנכות י"ח ב בית יוסף וכן קצא מתשובת הרשב"א ג שבת י

באר היטב

(ה) **מח.** משמע דבבית אסור אפלו חוץ לד"א מן הסקר, ובריש פרק מי שמתו אמרין תוך ד' אמות אסור חוץ לד' אמות (שרי) [תיב] לקרות ק"ש. וכ' הש"י דהטור ס"ל דנדאי נקר האסור הוא תוך ד"א לקבר אלא משום גדר לא יגס לכה"ק ותפלין בראשו דשפא יתקרב לתוך ד"א של קבר ולא אדעתא, אכל מ"מ אם ארע שהלך לכה"ק והוא חוץ לד"א מקבר, ונדאי תיב לקרות ע"ש, וכ"כ הפ"ח וע"ת דהאסור הוא ודוקא בתוך ד"א של קבר ע"ש. ועין ט"ז בסימן ע"א ס"ק ה. ודבר המ"א בקאן צ"ע, עין ס"י ע"א ס"ק ד במ"א, ובי"ד ס"י רוב סיד וס"י שסו ס"ג ודוק. אפלו קבר של קטן שעדין לא הגיע לכלל מצות אפ"ה אסור להניח תפלין ולקרות ק"ש אפלו, מהירט"ן בחורשיו לפרק אינהו שוף דף יב ע"י. עין עט"ו ששם: כל הסדר שהמת מנה בו חשיב כד' אמות ע"ש: (ג) **מחר.** נראה דגם הרצונות צריכים להיות מכסים, ט"ז: (ג) **המרחץ.** עין מ"א שהעלה דבמקנה מחר לשאין שם אדם, ודוקא

(ה) **צראי.** ולא חשיב הסח הדעת אלא כשהוא עומד בשחוק או בקלות ראש, טור. ומ"מ מצוה מן המכחי שלא יסח דעתו כלל, כ"ה. וז"ל הר"ר יונה: דלא חשיב הסח הדעת אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק, אכל מתעסק בצרכיו אע"פ שמתעסק במלאכתו ואמנותו ואין דעתו עליהם ממש אין זה נקרא הסח הדעת. לכאורה צ"ע הא דאמרין בשבת יוצא אדם בתפלין ע"ש עם חשכה וכו', ע"ש, ושפא הואיל ומצוה מן המכחי הוא שלא יסח דעתו מהם קלל לא חישבן שיצא בהם בשבת לר"ה, עין יד אהרן. והא"ר ז"ל החמיר מאוד בזה אפלו בשעת התפלה, וזאת בשעת תפלת י"ח וקשה לשומר, עמ"א: (ג) **צראי.** דחישבן שפא יפלו מידו, עין ב"י ובתק"כ פ"ד מה"י. ותמכר מגול"ע ב"ב ש' וז"ל: ואין אומר שנה הלשון לא נמצאה בגמ' שגלו אלא ה"ג לה בפרק הלשון וכו' ע"ש; נראה דאשקמיט מנה להא דח"ר לא יאחו וכו', ברכות דף כג ע"ב. עין סנה דף מא ע"ב ודוק: (ג) **שרי.** וע"ל ס"י מ ס"ק ב מש"ש:

באר הלכה

וכמו שכתב לקמה באותו הסימן: * **ישן בהם וכו'.** עין במשנה בורה סעיף קטן ג מה שכתבנו וזאת בשעת התפלה והלמוד וכו', אף דבפרי"ק נדפס בסב דמצוה מן המכחי שלא יסח דעתו כלל מתפלין אפלו בשעת קריאת שמע והתפלה. לא סתמתי כן, כי הבאר היטב בשם הא"ר ז"ל כתב להפך, ובפרט שמצאתי בספר א"ר דרוע וזה לשונו בסימן תפלה: וצריך אדם קשה לבוש תפלין לזכר שתפלין עליו ולא להסיח דעתו מהם, שלא יישן בהם ולא יסח דעתו כי מתקנת שזכר שנושא שם הנכבד עליו אינו בא לידי קלות ראש וזכרם יראת שמים בלבד, דאמרין פרק אין עומדין וכו'. הלכך קשאדם מכח לבו בתפלתו או בהלכה שלו אין זה הסח הדעת¹⁴, דכל-שכן דאיכא יראת השם, עד כאן לשונו: * **אסור לפגס לבית הקברות וכו'.** עין בפרי"ק נדפס דג' מהלכות בבב"ר: הפ"ח סוכה דבבב"ר נמי תוך ד' אמות לקבר הוא דאסור, הא חוץ לד' אמות של קבר אד"ע-פי שעומד באמצע בית-הקברות שרי, כל שאין סביבו קבר תוך ד' אמות: וט"ז פרש, מדינא אין אסור כי אם תוך ד' אמות לקבר. והטור החמיר משום גדר חוץ לד' אמות של קבר, כל שעומד בבית-הקברות [אינו מקום שהקצה לקברות, אכל חוץ לבית-הקברות אין להחמיר קלל לריה, וכו' שפרש באש"א-בב"ר דאין עושין גדר לגדר]. ותמנא-אברהם פרש, דחוק ד' אמות של בית-הקברות נמי אסור. ולדבריו קשה, לצרכיהו ולתנייהו: אסור לכנס לתוך ד' אמות של בית-הקברות או של מת? עד כאן לשונו. אכל במחצית-השקל בסימן ע"א פרש דתמנא-אברהם סוכה גס"ב בזה קשה, דאינו אסור ממקום שהתחיל בבית-הקברות [הינו הקרקע שהקצה לקברות] ולחוצה אפלו אמת, אפלו אי ליכא מחצה מפסקת ביניהם; רק דבזה פליג עם הש"י וסובר דמחצה בית-הקברות ולפנים, כגון שיש מחצה סביב בית-הקברות, או אפלו ליכא מחצה קלל רק שהקצה לקברות, אסור מדינא אפלו דחוק ד' אמות מן הקברים [וכן יוסף קאשית הפרי"ק נדפס מצל מנא-אברהם], ומנא-אברהם שכתב בענינו דאסור אפלו בתוך ד' אמות של בית-הקברות, הינו אם הקברים מתחילין סתם ממקום בתחלה בבית-הקברות. ומה שלא הזכיר בהמכתב האסור רק בבית-הקברות, הינו והוא בא לרבות בזה וממקום התחלת הקרקע של בית-הקברות ולפנים אסור אפלו חוץ לד' אמות מן הקברים. ודע עוד, דהג"א שפ"ב בסימן כג בבאורו דתוך ד' אמות של בית-הקברות אסור, ורמז גס"ב לצען במנא-אברהם בענינו,

קלל בתפלין שבראשו כל-שהוא לפנים מחצית בית-הקברות, שפא יתקרב בתוך ד' אמות של איה קבר בלי דעת: (ב) **בתוך ארבע אמות וכו'.** וכתב העשרת-נגנים, דכל אותו חדר שהמת מנה בו חשוכ כד' אמות של מת, ומנא-אברהם חילק עליו וכתב דאינו תופס רק ד' אמות. עין שם¹⁵. ואפלו קבר של קטן שעדין לא הגיע לכלל מצות, אפלו הכי אין לכנס שם בתפלין בראשו משום "לעג לרש"¹⁶: (ג) **מחר.** וצריך שגם הרצונות תהינה מכסות. לפיכך אף-על-פי שמותר לכנס בתפלה של יד לבדה הואיל והוא מכסה, צריך לזהר ברצונה שעל אצבעו שתהיה גס"ב מכסה [ט"ז]: **ב (ד) בית החיצון.** שדרכם היה (ה) לאחר שלבשו החלוק בבית האמצעי

שער הציין

(ג) **מקרא:** (א) תלמיד רבנו יונה ותרש"א בחורשיו דפסה וז"ל: וישן לעיל בסימן כח בשפרי"ק-תשובה: (ד) הג"י: (ה) עין באור הלכה: (ו) מנא-אברהם: (ז) **מקרא:** (ח) **רש"י:**

הלכות תפילין סימן מה מו

ביאורים ומוספים

שקרא לה 'אדון' כמבואר בגמ' (ברכות ז, ב), ומשום כך ראוי בתפילת שחרית שתיקנה אברהם אבינו להקדים ולומר שבחי 'אדון עולם'.

ובמעלת אמירת 'אדון עולם' כתב הא"ר (סוף ס"ק טו) שהמטה משה (סי' לא) כתב בשם ר"י החסיד ורב האי גאון ורב שרירא גאון, שכל מי שמכוון בתפילת 'אדון עולם' אני ערב לו שתפילתו נשמעת, ואין שטן מקטרת על תפילתו.

ולענין אמירת הפסוק "מה טובו וגו'" במשנ"ב לא הזכיר שיש לאומרו. והא"ר כתב (ס"ק י) בשם הרש"ל שלא נהג לאומרו, כיון שאמרו בלעם לקללה, מאידך, הדרכי משה (סי' ו אות ג) כתב בשם הכל בו (סי' פו) שיאמר גם פסוק זה, וכן כתבו הסדר היום (כוונת וסדר תפילת השחר) והמטה משה (סי' כט).

ובטעם אמירת הפסוק "ואני ברוב חסדך" וגו', ביאר הקצו"ע (סי' יב סי"א) שהוא כמו נטילת רשות קודם התפילה.

[משנ"ב ס"ק א]

דאסור לו לאדם להנות מן העולם הזה בלי ברכה⁽²⁾.

(2) טעם זה הוא אינו רק לשיטת השו"ע להלן (ס"ח) שברכות אלו נתקנו על הנאת האדם אלא אף לשיטת הרמ"א שם שכתב שהברכות הן על שהקב"ה ברא צרכי העולם [שמקור דברי המשנ"ב כאן הוא דטור, ושיטת הטור שחלק מברכות השחר נתקנו על כידור העולם ולא על הנאת האדם].

[משנ"ב ס"ק ב]

דנקא סוף שנהג⁽³⁾.

(3) ולענין המשכים לאחר חצות לאיזה ענין ודעתו לחזור ולישון לאחר מכן שנית קבע, כתב לקמן (סי' מז ס"ק ל) שיכול לברך את כל הברכות האלו [ושוב לא יצטרך לברכן בבוקר], חוץ מאלקי נשמה' שיאמר בלי חתימה וחוץ מ'המעביר שינה' שיאמר בלי הזכרת השם. ובדיעבד אם בירך אותן בחתימה וזכרה השם, מסיק הבי"ה שם (סי' ג ד"ה המשכים) שלא יחזור לברכן בבוקר. וראה מה שכתבנו להלן (ס"ק כו) לענין ברכת 'הנותן לשכוי'.

[משנ"ב ס"ק ד]

לשכוי. הלב נקרא שכוי בלשון המקרא⁽⁴⁾.

(4) ובנוסח ברכה זו, בגמ' (ברכות ס, ב) כתוב 'אשר נתן לשכוי', וכן דעת הגר"א (מעשה רב אות יא), ואילו הטור והשו"ע כתבו 'הנותן לשכוי', ומסתומת דברי המשנ"ב נראה שנקט כלשון השו"ע, וכן כתב להלן (ס"ק כה). ובטעם הדבר כתב הערוך השלחן (ס"ג), שתיקנו את הברכות בלשון הווה ולא בלשון עבר, כיון שהקב"ה פועל בכל עת ובכל רגע.

[משנ"ב ס"ק ה]

מלבוש העליון שעליו מברך ברכה זו⁽⁵⁾.

(5) וממה שכתב השו"ע שלוש בגדיו אף שעדיין לא נטל את ידיו, הוכיח המג"א לעיל (סי' ד ס"ק א) שמותר לגעת בבגדיו קודם נטילת ידיו בשחרית, ולא כמו שכתב הסדר היום (סדר כוונת נטילת ידים) שאסור לגעת בהם. ובמשנ"ב שם (ס"ק ב) הביא את דברי הסדר היום הנ"ל, והוסיף בשם המג"א שבגמ' לא משמע כן.

[משנ"ב ס"ק ה]

ובית הטבילה, משמע בט"ז סימן פד דדין בית אמצעי יש לו לכל דבר⁽⁶⁾.

(3) ולענין בית הכסא, כתב לעיל (סי' מג ס"ק יט) בשם המג"א שאינו גרוע ממרחץ, דהיינו שדינו בבית הפנימי שאף מי שהיה חבוש בתפילין קודם לכן צריך לחלצן. ובשם הפמ"ג והמאמר מרדכי כתב, שמדורא"ש לא משמע הכי.

[משנ"ב שם]

דנקא בפרקין הקמירי אף על פי שאין שם אדם, משום שנהגו ברה"ק להקל הסמין שמשפמשים בה, מה שאין כן במקוה⁽⁴⁾.

(4) ובתי מרחצאות אשר יש בהם חדר למנוחה הנקי מזיעה וזוהמא, ובני אדם היוצאים ממקום הזיעה נכנסים לתוכו ערומים ומיד מתכסים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' נד) שמותר לברך שם בשעה שאין שם בני אדם ערומים, שכיון שאין בו זוהמא דינו בבית הטבילה.

[משנ"ב שם]

אכל אם יש שם אדם ערם אסור לקנא בה בתפילין וכתב"ה הקדוש⁽⁵⁾, דאסור לעמוד לפני השם ערם⁽⁶⁾.

(5) ואף אם הספרים כרוכים, כתב השבילי דוד (או"ח סי' מג ס"ק ג-ד) שיש לומר שהם בכלל האיסור, על פי מה שכתב המג"א (סי' מ ס"ק א) שכדי לכתב הספרים אינה נחשבת כניסוי, וראה מה שכתבנו לעיל סי' מ ס"ק ג, וסי' מב ס"ק יא.

(6) ולהפשיט ילד מבגדיו לפני ספרים, כתב השש"כ (פכ"ד ס"ל בהע') על פי דברי המשנ"ב שאסור, אך צידד [על פי דברי הרמ"א לקמן סי' עה ס"ד] להקל בקטן שאינו ראוי לביאה. וראה מה שכתבנו לעיל סי' מג ס"ק ב.

וכן לגבי נרות שבת, כתב הרמ"א לקמן (סי' ערה סי"ב) שנהגו לכסות את הילדים הקטנים בפניהם שלא יעמדו כנגדם ערומים, משום ביוזי מצוה. וראה מה שכתבנו לעיל סי' מג ס"ק יב.

וללבוש תפילין כשליבו מגולה וערותו מכוסה, כתב לעיל (סי' לח ס"ק ה) שאף שמצד הברכה אין איסור, שהרי מותר לאדם לברך כשערותיו מכוסה, מ"מ אין נכון להניח תפילין כשליבו מגולה.

[משנ"ב שם]

וענין לקמן בסימן פד במשנה ברוך בענין זה⁽⁷⁾.

(7) שם (ס"ק ז) כתב, שאף על פי שדירת הבלן שבבית המרחץ חייבת במזוזה, שהרי זה חדר גמור, מ"מ כיום שמצויים שם בני אדם ערומים, צריך לכסות המזוזה.

סימן מו

דיני ברכת השחר

[משנ"ב בהקדמה]

ואחר כך יבא⁽¹⁾.

(1) ובענין המנהג לומר 'אדון עולם', כתב השי"ח יצחק בשם המגיד צדק שהטעם הוא משום שאברהם אבינו היה הראשון

יום א' כ"א תשרי תשע"ו

עדר באר הגולה

הלכות תפלין סימן מה מו

הם לבושים, יכולין להניח שם תפלין לכתחלה, ובבית האמצעי שמקצת בני אדם עומדים שם לבושים (ה) ומקצתן ערמים, אינו יכול להניחם לכתחלה, ואם היו בראשו אינו צריך להלצן, (ו) ובבית הפנימי שכל העומדים שם ערמים, אפילו היו בראשו צריך להלצן:

הלכות ברכות השחר ושאר ברכות

מו דיני ברכת השחר, ובו ט' סעיפים:

א ברכות ס

א (א) כשיעור (ב) משנתו (ג) יאמר 'אלהי' (ד) נשמה'. כשישמע קול התנגול יברך 'הנותן (ד) לשכוי בינה'. (ז) (ז) [3] בשלובש יברך (ה) 'מלביש ערמים'. כשיניח ידיו (ו) על (ג) עיניו יברך 'פוקח עורים'. כשישב יברך 'מחיר אסורים'. כשיזקף יברך 'זוקף כפופים'. כשיניח רגליו בארץ יברך 'רוקע הארץ על

שערי תשובה

[6] נשמה. עין בה"ט, והפ"ח הביא יאנה לזה מלשון התרשלותו, וזמן לעיל סי' ר' מ"ש. ועין מ"ש המג"א בריש הסימן קדס בואו לבהכ"נ יאמר ואני כו'. ובספר פ"ח נראה שיאמר תחלה בבית אלהים כו'. שכתב ורגיש וירמע עצמו בהכנסו לבהכ"נ מרב פחדו, וזמתי וישיה קצט שלא יקנס בפני פתאום, יקנס שיכנס יאמר ואני כו' ואח"כ יקנס, וכשיכנס לבהכ"נ ישמחנה נגד התיכיל ויאמר מזמור אלהים כו'. ואמנם שם יש לפרש שלא יאמר כלל בבית אלהים יק' שיהיה בו כמבאר שם וכן משמע קצת טל' שיהיה בשלמי צבור, אך במ"ח כתב שיאמר אותו ואח"כ יאמר ואני, וגם בנתיבותיים כתב בבית אלהים קדס בואו לבהכ"נ יאמר ואני כו', ובכניסו יאמר ואני כו'. אך באמת בפע"ח מבאר שצריך לומר קדס שיכנס, ואחר כמ"ח וזמתי וירמע עצמו בהכנסו לבהכ"נ כו'. ועין ב"ש"ז שהביא לשון מהר"ח: ואחר שאמר פסוק זה קפחתי בהכ"נ או תכנס אח"כ לבהכ"נ, ולא אמר פסוק זה אחר שכתבתי כי טעות הוא ביד הנוהגין כן עכ"ל: [2] בשלובש. עכ"ט. ועין לקמן סי' רכג בלובש בגד חדש יאמר מלביש ערמים, וכתב בא"ר שם אף שכבר ברח שחרית חוזר ומברך בשלובש, אך אם לבש שחרית נפרט בברכה זו ע"ש. ונראה לפי מ"ש בבית"ש בשם הל"ט הקונה בובע יברך עוטר ישראל ובאבנט אורז ישראל, ונמנית"ח כתב ע"ז שיאמר בלא שם ומלכות, יש לטרוק במעשיו ללבוש שחרית ויכנס לטקס פאמית ברכות אלו וצריך מלומר בלא שם ומלכות: [2] עיניו. עכ"ט. ועין בא"ר בשם הפרישה שכתב דהיו בעוד שעיניו סגורים או שחפץ בשנה, ודרך למשמש ע"ג עור העין מעביר חבלי שנה מעינו ע"ש, וכתב בא"ר דמשמע שמתר לעשות זה בידו קמט. ועין לעיל סימן ד במח"ב בשם מור וקציעה דמבחוץ ש"י, והוא השיג ע"ז מדברי האחרונים כאן וכתב שכן משמע בזה וישלח ובאלפסי וז"ל להרמ"ז דאפילו מבחוץ אסור ע"ש. ועין לקמן סימן רט במג"א אם התברך ברכת השחר

באר היטב

במקומו? התמירו אע"פ שאין שם אדם משום זמנא דאית בה אכל לא במקומו ע"ש וע"י סי' פד ס"ק א:

(6) נשמה. אם ברח ברוך מחיה מתים במקום אלהי נשמה נצא, פ"ח: (2) בשלובש. ל"ד שישן ערם אלא כיון שלובש מלבוש העליון שעליו מברך ברכה זו, פ"ח: (א) עיניו. פ"י ע"י מפה, דאסור להניח

באר הלכה

משמע גס"פ דהוא מפרש בהמגן אברהם שהמחצית השקלה גס"פ ואיך גס"פ באפ"ן זה דוקא, דהא צ"ח שם זה למקור על הא דכתב המחבר שם דתוך ד' אמות לקבר אסור; ונדע דאין דחק כלל לפרש כן, דהא הש"י גופא דאין מחמיר כלל חוץ לבית הקברות כתב גס"פ ביוה"צ דצד בסימן רפכ ס"ק ג דתוך ד' אמות לבית הקברות אסור, ועל-כרחך דמיר באפ"ן דכתב המחצית השקלה גס"פ. הוצא מזה, דמקרקע שהקצה לקברות ולחוצה כנראה אין אסור כלל אפילו אפה אחת, כל שיש ד' אמות מן הקבר. אמנם אפילו במה דתחמיר המגן אברהם בבית הקברות עצמה מדינא חוץ לד' אמות של קבר גס"פ יש לעין בזה, דהפ"ח והעלה תמירי בנדר שישטא קומי להקל וגם הש"י סובר בנתיבות מעשרא דרינא, גם הפרי"מגדים הקשה עליו דלדבריו שרקע שהקצה לקברות אסור אפילו רחוק הרבה מקברים, אס"פ אף נהגו לומר קדיש בבית הקברות, עין יורה דעה סימן שצו, וכן כתב בספר נהר"ש שלום דחמירא ונראה היא להחמיר חוץ לד' אמות, דאס"פ נצטרך להחמיר כל הקרקע שהקצה לקברות ואפילו רחוק פה; אך במקום הקברות ולפנים, אפילו אי אתומי שיש יושר מד' אמות רחוק מן הקבר, כתב נהר"ש שלום שם דיש מקום להחמיר בזה:

משנה ברורה

לילך לבית החיצון ולגמר הלבישה: (ה) ומקצתן ערמים. יש אומרים דאם עתה אין שם אדם ערם (3) מתר להניח בו תפלין ולברך, (ג) ויש אומרים, כיון דהמקום מיוחד לזה, דין מרחץ עליו במקומו. ובית הסבילה, משמע בט"ז סימן פד דדין בית אמצעי יש לו לכל דבר, ורק ברכת הסבילה מתר לברך בה, עין שם טעמו; ומהמגן אברהם בסימן זה משמע דבאין בה אדם ערם מתר להניח בה תפלין ולברך, דדוקא במקומו התמירו אף-על-פי שאין שם אדם, משום שזמנא רבה מהלל החמין ששומעין בה, מה שאין כן במקומו (4) [ואם שופכין בה גס"פ חמין (ד) יש לעין], אבל אם יש שם אדם ערם אסור לנכנס בה בתפלין וכתב"ה הקדש, דאסור לעמוד לפני השם ערם (6). ועין לקמן בסימן פד במשנה ברורה בענין זה (7): (ו) ובבית הפנימי. בזה (ה) לכלי אפילו אפילו אין שם אדם ערם, (ו) דנפישא זמנא וכתב"ה הפסא דמנא:

קדס בואו לבית הקנסת, בעוד שהוא עדין בהחצר בית הקנסת,

יאמר "בבית אלהים נהלך ברגש". וירגיש וירמע עצמו בהכנסו לבית הקנסת מרב פחדו, וזמתי וישיה קצט מעט ויאמר "ואני ברב

חסדך אבוא ביתך אשתחנה אל היכל קדשך ביראתך", ואחר כך יכנס (שע"ת בשם פ"ח):

א (א) כשיעור וכו'. כל הברכות האלו הוא משום (6) דאסור לו לאדם להגות מן העולם הזה בלי ברכה (2), וכל הנהגה מן העולם הזה בלי ברכה כאלו מעל. דרמו קראי אהר"י: בתיב "לה" הארץ ומלואה" וכתב "והארץ נתן לבני אדם"? ותרצו לא קשיא, כאן קדס ברכה כאן לאחר ברכה, ורצה לומר: קדס ברכה היא לה' ואסורים לה' קהקדש שהוא לה', ואחר הברכה התר הפל לבני אדם; ואס"פ כיון שקדס הברכה היא לה' הרי הפל קדש לה' ויש בה מעילה אם נהנה ממנו, כמו בתרומה שהיא קדש. לפיכך תקנו חכמינו ו"ל ברכה על כל דבר ודבר מהנהגת העולם שהאדם נהנה ממנו: (ב) משנתו. רוצה לומר, דוקא (3) סוף שנתו, ולא כל זמן שקיץ באיזה שעה שתהיה: (ג) יאמר 'אלהי נשמה'. צריך (ג) להפסיק מעט בין "אלהי" ל"נשמה", כדי שלא יהיה נשמע שהנשמה היא אלהי חס ושלום. ודיני ברכת אלהי נשמה עין לעיל בסימן ו במשנה ברורה סעיף קטן יב: (ד) לשכוי. הלב (ד) נקרא שכוי בלשון המקרא (4), דכתיב "או מי נתן לשכוי בינה", והלב הוא המבין, ועל-ידי הבינה אדם מבחין בין יום ובין לילה. ומפני שהתנגול מבין גס"פ זה, וגם (ה) יש בשימיעתו לאדם הנאה שיוצא שהוא קרוב ליום, ובערבי קורין לתנגול שכוי. להכי תקנו ברכה זו בשימיעת קול התנגול. ועין לקמן בסעיף ח: (ה) 'מלביש ערמים'. לאו דוקא שישן ערם, (ו) אלא כיון שאדם לובש מלבוש העליון שעליו מברך ברכה זו (6): (ז) על עיניו. פרוש, על-ידי (ו) החלוק, דאסור

שער הציון

(3) מבית יוסף ואלהיה רבה לקמן בסימן פד: (ג) ב"ח וצלת תמיד ופרישה: (ד) פרי"מגדים: (ה) בסימן פד: (ו) מגן אברהם שם: (6) טור: (3) דפ"מ משנה: (2) צטרת-זקנים: (ד) רא"ש: (ה) לבוש: (ו) פרי טדש: (ו) אחרונים:

הלכות ברכות השחר סימן מו

באר הגולה 148

ב לפורש רמב"ם
ג טור ובית יוסף
ה שם
ד מנחות מ"ג ה שם

המים'. כשנועל מנעליו יברך 'שעשה לי כל צרכי'. כשהולך יברך (ז) (ז) 'המכין מצעדי גברי'. כששחוגר חגורו יברך 'אזור ישראל בגבורה'. הגה או לובש (ח) האבנט המפסיק בין לבו לערוה (כ"י בשם הראב"ד). כשמשמים כובע או מצנפת בראשו יברך (ט) 'עוטר ישראל בתפארה'. כשיטל ידיו יברך 'צל נטילת ידים'. כשירחץ פניו יברך 'המעביר שנה מעיני' וכו' (י) 'ויהי רצון' וכו' עד 'ברוך אתה ה' גומל חסדים טובים לעמו ישראל'. אין לענות אמן אחר 'המעביר שנה מעיני' עד שיתחם 'הגומל חסדים טובים לעמו ישראל'. שהכל ברכה אחת היא: ב 'עכשו מפני שאין הידים נקיות וגם מפני עמי הארצות שאינם יודעים אותם, (יא) נהגו לסדרם בבית הכנסת (יב) וענין אמן אחריהם ויוצאים (ס) [כ] (יג) ידי חובתן: ג 'חייב אדם לברך בכל יום מאה (י) (יד) ברכות לפחות: ד 'צריך לברך בכל יום (טו) 'שלא עשני עובד כוכבים', (יז) 'שלא עשני עבד', 'שלא עשני (י) (י) אשה': הגה ואפלו גר הנה (יח) יכול (ט) לברך כך (ד"ע), אכל

באר היטב

ידיו על עיניו קדם נטילה כמ"ש סי' ד: (ז) המכין. ומנהגו אשר הכין: (ס) י"ח. אפלו לקי מוציא אם מכון בברכתו, יד אחרת ופר"ח ע"ת וברכת אברהם ועי' בשכנה"ג: (י) ברכות. השעם לפי שהיו מתיים בכל יום מאה נפשות מושאל, תקן דוד ע"ז לברך מאה ברכות בכל יום. וביום הכפורים, קצת פוסקים כתבו דיעה דהם או בשמים ומשעה לשעה גרים ויברך, אף א"א לברך כל פעם אם לא בהסח הדעת. וקצת פוסקים כתבו דאין נכון להרים יד טוב ביום ששונה תורה ענות אדם נפשו, ע"כ יותר טוב לסמוך על הפוסקים דענין אמן דתורת הש"י וענין אמן אחר העולים בתורה ובהפטרות בכלל להשלים מאה ברכות, ואז לא יצטרך לקח בשמים או הדס להרים בקה, עין מ"א ובהר"ם מטראני ח"ב סימן קיז וקפ: (י) אשה. כב"ח משמע דלפי מ"ש בסעיף ה גבי מתיר אסורים וכו' ה"ה הקא אם ברך שלא עשני אשה בראשונה לא יברך שוב על עובד כוכבים ועבד ע"ש, וט"ז כתב דלא דמי להדי ע"ש: (כ) לברך. פי' שיאמר שעשני גר, מ"א ונ"צ וט"ז. ובשכנה"ג כתב שהיתר נכון שיברך שהכניסני תחת כנפי השכינה ע"ש.

שערי תשובה

הגיע לפוקח עורים טעה ואמר מליש ערמים וחסד הכ"ר צ"ע אם יצא ידי פוקח עורים, אכל אם נתפס למ"ע יצא ידי מ"ע. ובש"ח פנים מאירות ח"א סי' נח תמה בזה, שהרי הוא הדין שמבאר בש"ע שם בלקח כוס שכר כ"י שיצא, ולכן הגיה צ"ע אם יצא ידי מליש ערמים, וע"ש בדי"א פנים שאין צריך להגיה והדברים בכתבם, דמסקא לה בהא כיון דבאמת חיובא דמי עליו לומר מ"ע אין לחשב מה שאמר מ"ע כמאן דליתא משא"כ שם דבכה"ג אין לו שכינה לכאן וחסדים כמאן דליתא, ולפי"ז מ"ש נתפס למ"ע הנינו ג"כ ששעה ואמר פ"ע וחסד מ"ע בזה יצא, דמה שאמר באמצע פ"ע כמאן דליתא כיון שכתב ברך פ"ע ע"ש ומ"ש שם בשם דגול מרבה: (ס) י"ח. עין בה"ט וצ"ח סי' ו' לענין שחורין חלילה בענין אמן שיש מחלוקת בין הפוסקים בזה, ושם הבאתי דברי הרמ"ע בתשובה, ודעבר כמר עבד כ"י ע"ש: [י] אשה. עבה"ט. ובשלמ"צבור הביא דעת האחרונים

משנה ברורה

"יבא עינינו קדם הנטילה, כמו שכתוב סימן ד: (ז) המכין. ובאגדה (כ) כתיב "אשר הכין": (ח) האבנט. אבנט דהקא הוא מכנסים, וכן האבנט שהולך השלחן ערוך בריש סימן צא: דאף-על-גב דבלשון תורה פרוש אבנט הוא התגורה בדכתיב "ובאבנט בד יחגור", מפל מקום בלשון חכמים לפעמים קוראין המכנסים אבנט, ולכן נקט לשון 'לובש' ולא 'חוגר' [מטה יהודה]: (ט) עוטר ישראל. הנפיר (ט) ישראל בברכה זו וכן ב'אזור ישראל', מה שאין בן באחרות, השעם, שהשאר הוא להנאת העולם, שהכל שרין בהן, מה שאין בן באלו שנים הם בישאל לחדור משום צניעות, דחגורה הוא משום שלא יתא לבו רואה את הערוה, וכוכע היא משום צניעות, כדאיתא בשבת דף קנו פסי ראשון מפני איתא דמך: (י) ויהי רצון וכו'. "שפירגילנו בתורתך" לשון רבים: (אחרונים): ב (יא) נהגו לסדרם. ואם מתר גם להמתין בברכת נטילת ידים לסדרה בבית הכנסת, עין לעיל בסימן ו' ובמשנה ברורה שם [סק"א"א": (יב) וענין אמן. וברעבד (י) אפלו לא ענו אמן יוצאין ידי הברכה, ויכל לקמן בסימן ריג, כיון שפנינו לצאת: (יג) ידי חובתן. ואפלו לקי מוציא אם מכון בברכתו [אחרונים]. ועין לעיל בסוף סימן ו' במגן אברהם שהביא בשם הלבוש להחמיר בברכת השחר שאינו מוציא בפחות מעשרה, ועין לקמן בסימן נט סעיף ד בבאור הלכה מה שכתבנו אודות זה: (יג) ובמנהג המנהג שכל אחד מברך בפני עצמו ואין הש"י מוציא שום אדם [ע"ת בסימן ו]: ג (יד) ברכות. השעם, (יא) לפי שהיו מתיים בכל יום מאה נפשות מושאל, תקן דוד על זה לברך מאה ברכות בכל יום. והנה (יז) בכל יום אנו מברכין עוד יותר ממאה ברכות. כיצד? בלילה (יא) כשהולך לישן מברך "המפיל", ובשחר מברך על נטילת ידים ואשר יצר, ועוד שש-עשרה ברכות בברכת השחר ושלש ברכות על התורה: (לדעת הרמ"א לקמן בסימן מז סעיף ו בהג"ה), הרי עשרים ושנים, וברכת ציצית ותפלין: (יג) הרי עוד שלש, לפי מנהגנו שמברכין שנים על התפלין, הרי עשרים וחמש, וברוך שאמר וישמח, הרי עוד שנים, וברכת קריאת שמע שחרית וערבית עם ברכת

שער הצינון

(כ) מגן אברהם (ט) אחרונים: (י) פרי חדש: (יא) טור בשם רב נטראני גאון: (יז) אחרונים: (יג) ב"ח ועין ט"ז: (יד) מגן אברהם ונתיב חיים וחסידים: (טו) רש"ל ובי"ח גם בברכת זרקת כפופים וכל-שכן בזה, וכן הפרי"מגדים לא הסכים לברכת המגן אברהם וכן הש"י חולק על שיטה זו, ועין בחדושי רע"א שחולק גם-כן על המגן אברהם:

